

Sociale Identiteit van de Noordelijke IJsselvallei

Projectpartner: Stichting IJsselhoeven

Chris Brughuis

Hoger Toeristisch en Recreatief Onderwijs

7 juli 2009

Saxion

Kenniscentrum Hospitality

Handelskade 75

7417 DH Deventer

E: kenniscentrumhospitality@saxion.nl

W: www.saxion.nl/hospitality

Copyright © 2009 Saxion. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Kom verder. Saxion.

Introductie

De Stichting IJsselhoeven is een instelling die is ontstaan voor het behoud van IJsselhoeven, typische T-boerderijen in de IJsselvallei. De stichting heeft zich dusdanig ontwikkeld dat ze zich ook bezig houden met gebiedsontwikkeling in de IJsselvallei. Het project KIJK is een onderdeel van de stichting dat als doel heeft de cultuur en cultuurhistorie te gebruiken als inspiratie voor ontwikkelingen in het gebied. De sociale identiteit maakt hier onderdeel van uit. Het zijn de kenmerkende gebruiken, gedragingen en tradities van de bewoners in het gebied.

De hoofdvraag die hierbij gebruikt is luidt als volgt: *Hoe kan de sociale identiteit van de Noordelijke IJsselvallei worden omschreven, vanuit de beleving, van de bewoners die gebruik maken van de Noordelijke IJsselvallei in hun dagelijkse leven?*

Het onderzoek Sociale Identiteit Noordelijke IJsselvallei, heeft een overzicht opgeleverd van de belangrijkste 'bindende eigenschappen' van de Noordelijke IJsselvallei; die hebben te maken met kenmerkende gebouwen, typische landschapskenmerken, samenlevingskenmerken, belangrijke gebeurtenissen en vakmanschap en kunst. Dit indicatief onderzoek kan door de Stichting IJsselhoeven worden gebruikt als kompas in verdere gebiedsontwikkeling, met respect voor de gewaardeerde bindende eigenschappen van de sociale identiteit.

Theorie

Voor het onderzoek is een literatuurstudie gedaan om het onderwerp goed te kunnen begrijpen en toe te kunnen passen in het onderzoek. De sociale identiteit is een onderwerp dat voornamelijk te maken heeft met gebruiken/handelingen en de beleving/waarde. Dit wordt door Pater e.a.(2002) en Jacobs (2006) ook wel 'How the world works' en 'What the world means' genoemd. De bindende factoren van de gebruiken, tradities en beleving vormen de sociale identiteit, ook wel de persoonlijkheid van een regio genoemd (Noordman, 2004). De laatste jaren is er steeds meer interesse in de sociale aspecten van identiteit in plaats van de fysieke (landschappelijk) identiteit van een regio. Theorie van Deacon (2004) is in combinatie met de theorie van Noordman (2004) gebruikt. Deacon omschrijft de immateriële cultuurhistorie van een gebied, dat verschillende onderdelen bevat die zijn gebruikt om de sociale identiteit te kunnen beschrijven. Dit waren onder andere de volgende onderdelen; mondelinge uitdrukkingen, kunst, rituelen, vakmanschap, culturele en betekenisvolle plekken. Deze onderdelen, vormden in combinatie met de persoonlijkheid van de regio de basis in het onderzoek naar de sociale identiteit.

Methode

Het onderzoek naar de sociale identiteit is begonnen met een studie naar de theorie die behoort tot sociale identiteit en de Noordelijke IJsselvallei. Vanuit deze theorie is een opzet gemaakt voor het onderzoek. Er zijn zes 'experts' via kwalitatief onderzoek geïnterviewd om de sociale identiteit van de Noordelijke IJsselvallei vast te kunnen stellen. Dit zijn personen die een instelling/belangenorganisatie of overheid in het gebied vertegenwoordigen. Met deze informatie zijn 70 bewoners in de gemeenten Heerde, Olst-Wijhe, Voorst, Epe en Deventer gevraagd

waardeoordelen te geven over de onderdelen die de sociale identiteit van de regio uitmaken. De resultaten uit dit kwantitatieve onderzoek zijn weergegeven in spinnenwebmodellen en een 'emotionele kaart' van de regio. De spinnenwebmodellen geven kenmerken en verschillen weer tussen groepen, terwijl de 'emotionele kaart' de belangrijkste plekken volgens de respondenten weergeeft.

Analyse en bevindingen

Het materieel erfgoed dat het meest wordt gezien als bindend element zijn de diverse landgoederen en de IJsselhoeven. Deze kenmerkende gebouwen komen door bijna het hele gebied voor en worden het hoogste gewaardeerd van de fysieke kenmerken. Ook de steenfabrieken en de oorlogsmonumenten zijn gewaardeerd erfgoed, maar hier is meer verschil in waardering. Dit erfgoed is overigens meer kenmerkend voor de oostzijde van de Noordelijke IJsselvallei en wordt meer gewaardeerd door naar het gebied verhuisde respondenten.

De landschapskenmerken die volgens de respondenten het meest bindend zijn, is de afwisseling in het landschap en het MRIJ-vee. Het MRIJ-vee wordt voornamelijk gewaardeerd door in het gebied geboren respondenten, omdat deze groep hier nog grotendeels mee is opgegroeid. De naar het gebied verhuisde bewoners waarderen weer meer de afwisseling van het landschap, iets wat voor de hier geboren respondenten meer vanzelfsprekend is.

Naast het materieel erfgoed dat typisch is in de Noordelijke IJsselvallei is ook veel immaterieel erfgoed kenmerkend voor respondenten. Zo zijn er diverse samenlevingskenmerken die men vindt passen bij dit gebied. De enige groep die zich onderscheidt in het gebied zijn de gelovige groepen, geconcentreerd op enkele plaatsen aan de westkant van de IJssel. Bindende kenmerken als het sterke verenigingsleven, de directe omgeving en netheid ervan, het onderlinge respect en het saamhorigheidsgevoel worden als kenmerkend gezien voor de gehele Noordelijke IJsselvallei. De nuchtere mentaliteit vinden respondenten aan de oostzijde meer karakteristiek. Een opvallend gegeven is ook dat de naar het gebied verhuisde respondenten het oosters dialect als minder kenmerkend beschouwen, terwijl dit een kenmerk is dat juist zou moeten opvallen voor mensen die er niet allemaal mee zijn opgegroeid.

De MKZ-crisis is een gebeurtenis die bij veel bewoners nog steeds veel emoties oproept en het gebied heeft getekend. De respondenten erkennen dit dan ook als een bindende gebeurtenis die veel heeft veranderd. Andere gebeurtenissen die niet schokkend zijn, maar juist vaak als plezierig en gezellig worden ervaren zijn de feesten en kermissen in het gebied. Iedere gemeenschap heeft zijn eigen kermis en dit zorgt evenals bijvoorbeeld de paasfeesten voor leefbaarheid in de dorpen. De paasfeesten zijn overigens wel sterker gewaardeerd aan de oostzijde, omdat er over het algemeen meer paasvuren aan de oostzijde zijn.

Zoals aangegeven zorgen de feesten en kermissen voor leefbaarheid in de dorpen, evenals het sterke verenigingsleven. De middenstand met zijn hoogwaardige kwaliteit van producten was eerder overal in het gebied vertegenwoordigd. Er komen steeds meer ketens en de lokale slaggers en aannemers zijn steeds minder het middelpunt van de gemeenschap, al worden degene die er nog zijn hoog gewaardeerd.

Ook de schilder Jan Voerman wordt als belangrijk gewaardeerd, al kenden slechts 25 van de 70 respondenten zijn werken. Het kan zijn dat de respondenten weinig interesse hebben in kunst of dat de bekendheid van de schilder gering is.

Conclusies en aanbevelingen

Bovenstaand zijn de 18 meest bindende elementen van de sociale identiteit omschreven. Het dient als indicatie voor vervolgonderzoek en om aanbevelingen te doen in gebiedsontwikkeling van de Noordelijke IJsselvallei. Het belangrijkste is om deze 18 elementen met respect te behandelen en dat instellingen en overheden rekening houden met de waardeoordelen van de respondenten. Ook wordt geadviseerd vervolgonderzoek te doen naar de IJssel als scheidingslijn in het gebied. Het blijkt dat in oordelen over elementen, zoals de gelovige westkant, de steenfabrieken en oorlogsmonumenten veel verschil zit in waardering. Het kan dus zijn dat de IJssel niet alleen fysiek een scheidingslijn is, maar ook in de hoofden van de mensen en dus zorgt voor andere waardeoordelen. Overigens is het ook noodzakelijk om in de toekomst de 'emotionele kaart' van de regio verder te ontwikkelen om het gebruik ervan te kunnen verbeteren.

Referenties

- Deacon, H.; L. Dondolo; M. Mrubata & S. Prosalendis (2004), "The subtle power of intangible heritage". Capetown, HSRC Publishers, 2004
- Jacobs, Maarten (2006), *'The production of mindscapes'*. Mansholt Graduate School, proefschrift 2006
- Noordman, Dirk (2004), *'Theorie over de identiteit van de gemeente'*. [Geraadpleegd op 14 november 2008]. Beschikbaar op het internet: < <http://www2.arts.kuleuven.be/cs/node/218> >
- Pater, Ben de; Peter Groote & Kees Terlouw (2002), 'Denken over regio's'. Bussum, 2002, Uitgeverij Coutinho